

כמה הערות על פרשת פרס ישראל 2025

בפרפרזה על דברים שאמרו בעבר כמה משופטי בית המשפט העליון, שוב אנחנו נדרשים לעסוק בסוגיית פרס ישראל, ושוב בשל החלטות בלתי חוקיות ובלתי מושכלות של שרי חינוך.

לדעתי, הפרספקטיבה שבה יש לראות את ההחלטות הללו היא ניסיונה של הממשלה לרכז בידה כוח שלטוני בלתי מוגבל ולהחליט כראות עיניה בכל עניין ועניין, יהיה זה אפילו העניין הסמלי של הענקת פרס ישראל. אכן, הפרספקטיבה הזו מהדהדת את דבריה של היועצת המשפטית לממשלה גלי בהרב-מיארה שכתבה לפני כמה ימים "ההצעה לא מבקשת לקדם אמון אלא נאמנות לדרג הפוליטי. לא משילות, אלא **כוח שלטוני ללא גבולות** כחלק ממהלך רחב להחלשת הרשות השופטת והרתעת הדרגים המקצועיים."

בניגוד לכך, בחברה דמוקרטית, הכוח השלטוני של הממשלה **מוגבל ומרוסן במכוון** על ידי מגוון של אמצעים הכוללים חוקים, תרבות פוליטית דמוקרטית, גופים שבסמכותם לבקר באופן אפקטיבי את פעולות הממשלה, וכפיפות הממשלה לדין מנהלי אשר מחייב החלטות המבוססות על תשתית עובדתית רלוונטית וחווות דעת מקצועית. הגורמים המגבילים והמרסנים הללו חלשים מאוד בישראל, ותחת ממשלות נתניהו – ובעיקר זו הנוכחית – ננקטו פעולות רבות על מנת להחליש אותם עוד יותר.

עניין נוסף שיש לתת עליו את הדעת הוא התממשות הסכנה שבפתיחת דלת מראש למקרים יוצאים מהכלל. הכרזה מראש שיתכנו מקרים היוצאים מהכלל בהם ניתן לחרוג מהדין מזמינה את בעלי השררה להכריז על כל מקרה, שבו הם רוצים לנהוג בניגוד לדין, כמקרה יוצא מהכלל. המקרה הנוכחי של פרופ אווה אילוז, כמו המקרה שלי מהשנים 2021/22, מדגים את הסכנה הזו.

בפרט, שר החינוך מצטט את דברי השופט סולברג, אשר הסתמך על אמירות אגב של שופטים קודמים (כגון השופטת ארבל, בבג"ץ 2454/08), לפיהן במקרים חריגים וקיצוניים ניתן יהיה להביא בחשבון שיקולים חיצוניים (לשיקולים המקצועיים). האבסורד שבהסתמכות הזו זועק לעין שהרי במקרים של פרס ישראל 2021 ו-2025 המסתמכים ממסגרים עמדות המקובלות על מאות אלפי אזרחים ועל מספר סיעות בכנסת הקודמת והנוכחית כעל עמדות "חריגות וקיצוניות".

לסיום אינני יכול להימנע מלהסתייג מדברי השבח לפרופ אווה אילוז על העמדות שהביעה בשנה וחצי האחרונות ביחס להרג ולהרס הנרחב שישראל זרעה וזורעת ברצועת עזה וביחס לביקורת הבינלאומית המוצדקת על פעולות אלו. ברור שיש למדינה זכות, ולמעשה חובה, להגן על אזרחיה, אלא שישראל נכשלה באופן מחפיר במשימה הזו ב-7 לאוקטובר 2023. במקום לנסות לצמצם את הנזק האיום שנגרם, על ידי מהלכים שיביאו לשחרור החטופים והתחלה של שיקום של הישובים שנפגעו, בחרה הממשלה לצאת למלחמת נקם שרק מחמירה את מצבה של המדינה ומסכנת את אזרחיה. לדעתי אין שום דרך להצדיק את מלחמת הנקם הזו, וכל פעולה אשר משרתת אותה – ולו באופן בלתי מכוון – הינה פסולה.